

СТАНОВИЩЕ

за

дисертация на Кемал Сюлейман Рашид

на

тема

„Политико-дипломатически отношения между
България и Турция в периода от 1918 до 1930 г.“

с научен ръководител проф. д-р Румен Генов

Избраната тема е безспорна сериозен обект на научно изследване. Въпреки значимата историографска основа на външната политика на Царство България в годините след Първата световна война, то всяко навлизане в тази територия е основание за нов принос към знанието ни за отношенията на страната с останалия свят. В тази голяма проблематика специално отношение заемат балканските връзки и балканската дипломатия. Всичко това предполага и сериозен научен труд при подготовката и реализацията на темата.

В защита на избраната тема колегата има две твърдения, които обуславят неговия избор – отварянето на българските архиви, което е частично вярно и „вдигането на редица идеологически „табути“, което е за съжаление също частично вярно. Все още върху балканските отношения тежат стереотипи от близкото минало и това пречи на изясняването им. Ето защо всеки нов текст е напредък по тази посока. Същевременно не е отбелязано, че се постигна добро разбирателство в областта на архивите на Република България и Република Турция, което също дава шанс за нови изследвания.

В пространния увод е отделено голямо внимание на ролята и дейността на Кемал Ататюрк в изграждането на нова Турция и това е естествено. Част от изброените факти обаче са отвъд посочената горна хронологична граница на дисертационната тема. Дори бих направил и следната бележка. Година 1930 не е защитена като гранична за изследването. Много по естествена би била предходната 1929 г., тъй като в нея се подписва договор между двете държави, който може да бъде ясен знак за края на хронологичните рамки на дисертацията.

В увода има и убедителни доказателства, че дисертантът познава добре учените, допринесли за публикуването на редица документални сборници, даващи възможност за сериозни и задълбочени изследвания. Наред с това има и достатъчна информация за съществуващите изследвания, които водят началото си още от междувоенния период.

При оформянето на целта на изследването отново има неяснота за избраната горна граница. Дисертантът твърди, че неговия интерес е свързан с дипломатическите отношения по време на българските правителства на Ал. Стамболийски и Андр. Ляпчев, който е министър-председател до 1931 г. Така остава открит въпроса за годината в заглавието на темата. Моята препоръка е това да бъде променено при евентуалното издаване на текста.

Дисертацията се състои от 4 глави, заключение, библиография и приложения. Първата глава е за установяването на отношенията между България и Турция в периода „на войната за независимост на турския народ“. Фактически като начало на темата са поставени двата договора за примирие – Мудроското от 30 октомври 1918 г. и Солунското от 29 септември 1919 г., с които двете страни излизат победени от Първата световна война. Описаната фактология на събитията е коректно отразена спрямо съществуващата литература и документи. Главата съдържа и интересните мисии на Стамболийски и Джебев Аббас Бей (Гюрер) за установяване на отношенията между съседите.

Втората глава е посветена на състоянието на международните отношения, засягащи съдбата на двете държави. Фактически разказа обхваща Генуезката конференция и работата на дипломацията на България и Турция при защита на техните интереси в играта на големите държави победителки.

Третата глава е историята на Анкарският договор за приятелство от 1925 г., което е и централен въпрос в разглежданата тема. Дисертантът разглежда критично направените изследвания досега в нашата историография и дава своята гледна точка. На моменти връщането назад във времето не е съвсем нужно, както е например при изясняването на проблемите около бежанските въпроси. Специално внимание е отделено на текста на договора и специален параграф е посветен на парламентарните дебати в българското Народно събрание около подписването му. Мисля че това е приносно, тъй като нашата историография като цяло не обръща достатъчно внимание на тези извори – стенографските дневници, което е лош стереотип от миналото. За мен този елемент е твърде важен, тъй като разкрива същинската политическа история, а не преразказ на вестникарските статии. Тези документи разкриват и реалната политика по дадената тема, както е и в случая.

Последната глава е посветена специално на проблемите около положението на турското население в България като част от дипломатическите отношения между двете страни. Това е своеобразен акцент в работата. Прочита на текста обаче показва, че приносния характер не е голям, по-скоро става дума за гледна точка, която се опитва да обясни събитията от страна на обикновените хора, които често са пострадали от голямата политика. Същевременно дисертантът точно отразява положителните и слабите страни в дейността на българското правителство по този въпрос. В историографията е известно, че българската политика има своите крайности – от пренебрегване на реалните трудности пред малцинствата и търсене на пътища за тяхното асимилиране до създаване на етнически и религиозни привилегии. Дисертантът е отделил специално място и в структурата на главата на различни организации на турското население като например Съюзът на турските учители. От разглеждането на тяхната дейност се вижда и различните посоки на работа – докато учителите се интересуват наистина от образователните въпроси, то организация като „Туран“ е близка до чисто политическата работа. Без да е твърде масова – няколко хиляди човека, тя се приема именно като инструмент на политика. За това свидетелства и текста на дисертантът, където има израз „Турска нация“, а главната буква за мен е безспорно израз на политически чувства, а не на научни интереси.

Посочената грешка е пример за това как не трябва да се търси „ония моменти и прояви на взаимоотношенията между двете страни, които ги сближават, а не противопоставят“, както е записано и в заключението. Това търсене е трудна задача и трябва да е далеч от политическите конюнктурни моменти. Като цяло дисертацията обаче е написана именно в духа на търсене на изясняване на общи проблеми и въпроси, без да се избягват и острият моменти в тях.

Библиографията показва доброто познаване на литературата и публикуваните документи, както и не голяма част от архивни източници.

Дисертацията показва положените усилия от Кемал Рашид за изследване на темата. Слабостите не са толкова големи, за да не се присъди образователната и научна степен „доктор“. На практика са спазени всички методически изисквания към един дисертационен труд от количествено, структурно и качествено естество. Това ми дава основание за положителна гласуване.

3 октомври 2020 г.

проф. д-р Веселин Методиев